
РОЗДІЛ VIII. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 351.86

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.116>

СВІТОВИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ПРИВАТНИХ ВІЙСЬКОВИХ КОМПАНІЙ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Альбещенко О.С.,*аспірант кафедри кримінального процесу,
Національний університет "Одеська юридична академія"
ORCID: 0000-0002-9920-7049***Вейц А.М.,***доктор філософії,
старший помічник начальника відділу забезпечення якості
освітньої діяльності та вищої освіти,
Військова академія (м. Одеса)
ORCID: 0000-0002-7454-1534***Ягодзінська А.С.,***кандидат економічних наук,
науковий співробітник
Військова академія (м. Одеса)
ORCID: 0000-0002-1548-5800*

Альбещенко О.С., Вейц А.М., Ягодзінська А.С. Світовий досвід розвитку приватних військових компаній у контексті глобалізаційних процесів.

У статті розглянуто історичні аспекти виникнення та застосування приватних військових компаній (далі – ПВК), їхню сутність і особливості діяльності в умовах воєнного конфлікту. Зокрема, особлива увага приділена прикладу застосування ПВК "Вагнер" на території України як одного з елементів так званої "гібридної війни". Досліджено специфічні характеристики основних сучасних методів вербування осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі, а також механізми забезпечення кадрового ПВК "Вагнер" та їх реалізацію.

Зазначено, що однією з основних характеристик діяльності ПВК в умовах сучасних глобалізаційних та геополітичних процесів є їх здатність до здійснення прихованих військових операцій. Ця властивість дозволяє агресорам здійснювати незаконні військові дії, не розкриваючи свою участь, що в свою чергу створює можливості для ухилення від відповідальності за скоєні злочини. Виявлено, що міжнародна система правових принципів та норм, які регулюють діяльність ПВК, має значні прогалини. Їхня діяльність часто виходить за межі юрисдикції багатьох держав, що створює серйозну загрозу для міжнародної безпеки та правосуддя.

Додатково зазначено, що на сьогоднішній день попит на послуги ПВК у контексті сучасних воєнних конфліктів демонструє стрімке зростання, що викликає занепокоєння світової спільноти та створює загрози в міжнародно-правовому середовищі. Враховуючи значні прогалини в міжнародному праві, не існує чітко визначеного правового статусу та механізмів регулювання діяльності ПВК, що пов'язано із їх специфічною функціональністю. Це ускладнює розмежування їхньої діяльності від найманства та порушує основоположні принципи міжнародного права, зокрема політичну незалежність, суверенітет і територіальну цілісність держав, створюючи загрозу як на континентальному, так і на світовому рівні. Враховуючи вищезазначене, проблема кваліфікації найманства в умовах воєнних конфліктів як негативного соціального явища є надзвичайно актуальною, що в умовах сучасних викликів вимагає розробки та впровадження ефективних правових механізмів, які регулюватимуть діяльність ПВК на національному та міжнародному рівнях.

На основі дослідження зроблено висновок, що для забезпечення глобальної безпеки та правосуддя міжнародне співтовариство повинно вжити термінових заходів для вдосконалення правового

регулювання діяльності ПВК. Це дозволить уникнути зловживань і забезпечить належну відповідальність за їх діяльність у контексті сучасних конфліктів, зокрема, гібридних війн.

Ключові слова: агресор, вербування, війна, воєнний конфлікт, гібридна війна, кадровий потенціал, міжнародне право, найманство, приватні військові компанії.

Albeshchenko O.S., Veits A.M., Iagodzinska A.S. The world experience of private military company development in the context of globalization processes.

The article examines the historical aspects of the emergence and use of private military companies (hereinafter - PMCs), their essence and peculiarities of activity in the context of military conflict. In particular, special attention is paid to the example of the use of PMC "Wagner" on the territory of Ukraine as one of the elements of the so-called "hybrid war". The specific characteristics of the main modern methods of recruitment of persons in places of detention, as well as the mechanisms for ensuring the personnel of the Wagner PMC and their implementation are investigated.

It is additionally noted that today the demand for PMC services in the context of modern military conflicts is showing rapid growth, which is a matter of concern to the international community and creates threats in the international legal environment. Given the significant gaps in international law, there is no clearly defined legal status and mechanisms for regulating PMCs, which is related to their specific functionality. This makes it difficult to distinguish their activities from mercenarism and violates the fundamental principles of international law, in particular the political independence, sovereignty and territorial integrity of states, posing a threat both on the continental and global level. Given the above, the problem of qualifying mercenarism in the context of military conflicts as a negative social phenomenon is extremely relevant, which in the context of modern challenges requires the development and implementation of effective legal mechanisms to regulate the activities of PMCs at the national and international levels.

Based on the study, it is concluded that in order to ensure global security and justice, the international community should take urgent measures to improve the legal regulation of PMCs. This will help to avoid abuses and ensure proper accountability for their activities in the context of modern conflicts, in particular, hybrid wars.

Key words: aggressor, recruitment, war, military conflict, hybrid warfare, staffing capacity, international law, mercenaries, private military companies.

Постановка проблеми. Формування якісної системи міжнародних відносин іноді загострює старі проблеми та створює нові загрози, що негативно відображаються на безпековій ситуації в умовах стрімкої глобалізації.

Поточні події в сучасних геополітичних процесах на міжнародній арені свідчать про те, що військовий і бойовий потенціал країн-агресорів не завжди досягає поставлених стратегічних цілей та у подальшому супроводжується прогресуючою ескалацією воєнного конфлікту й загостренням протиріччя, створюючи передумови для початку континентальної та світової війни.

Метою статті є кримінологічне дослідження світового досвіду розвитку приватних військових компаній у контексті глобалізаційних процесів, аналіз їх впливу на міжнародні відносини, безпеку та правову регуляцію, а також виявлення ключових тенденцій і викликів, що виникають у результаті їх діяльності в умовах сучасних геополітичних змін.

Стан опрацювання проблематики. Питання створення та розвитку приватних військових компаній як інструмента реалізації національних інтересів досліджували такі науковці, як Г.Л. Кохан [1], В.В. Семенюк [2], К.В. Юртаєва [3], О.М. Яхно [4] тощо. Високо оцінюючи вказані наукові доробки, вважаємо за необхідне акцентувати на необхідності більш глибокого дослідження розвитку приватних військових компаній саме у контексті сучасних глобалізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Історичні аспекти розвитку приватних військових компаній (далі – ПВК) є важливою складовою розгляду даної теми. ПВК мають багатовікову історію, їх еволюція відображає зміни у структурі війни, геополітиці та міжнародному праві. У давніх цивілізаціях, таких як Єгипет, Рим, Греція та інші, військові найманці грали важливу роль у веденні воєн. Наймана армія часто була складовою частиною армій великих імперій. Римляни активно використовували найманців для забезпечення сили в армії, особливо в періоди розширення та стабілізації колоніальних систем. Великі імперії, зокрема Британська, використовували найманців для захисту своїх колоній. Це була відповідь на необхідність у військових силах, коли звичайна армія не могла бути постійно присутня в колоніях.

Наприкінці XIX та на початку XX століття на фоні світових воєн з'являються перші форми сучасних приватних військових компаній, хоч вони ще не були такою значною силою, як сьогодні. Приватні фірми, які забезпечували безпеку або виконували спеціалізовані військові завдання, стають

більш поширеними у періоди колоніальних конфліктів і у внутрішніх війнах. У період колоніалізму ПВК працювали в Африці, Азії, Латинській Америці, де часто залучалися до боротьби за контроль над територіями та ресурсами.

У середньовіччі найманці, такі як швейцарські пікінери або англійські арбалетники, стали важливими складовими військових кампаній. Вони служили монархам і державам, забезпечуючи професіоналізм у бойових діях. Однак ці загони не мали сучасної організаційної структури, порівняно з ПВК.

Історія розвитку і використання ПВК має глибокі коріння на родовищах у Сполучених Штатах Америки та тісно пов'язане з процесом розвитку нафтової промисловості, розширенням корпоративного сектору, а також маючи потреби у захисті майна і робочого персоналу із застосуванням охоронних формувань. У XIX сторіччі, під час галузевої розвідки копальні та нафтових родовищ, компанії почали використовувати власні охоронні сили задля захисту своєї власності від крадіжок і вандалізму, нападів та захоплень розбійних банд на видобувні підприємства. Ці охоронні приватні формування, як правило, склалися з приватних охоронців, найманих компаніями. З розвитком видобувної та нафтової промисловості почали проявлятися такі негативні явища, як потужна кримінальна активність й недобросовісна конкуренція, що зумовила потреби в більш професійних підходах та заходах, задля забезпечення безпеки, охоронні формування у процесі своєї діяльності й розвитку стали частиною військово-безпекового сектора. Ці охоронні формування забезпечували охорону родовищ, безпеку під час добування і транспортування сировини промисловості, захист від посягань конкурентів, а також використовувались у низці розвідувальних, контртерористичних та інших заходів.

Після Другої світової війни світ став свідком значної кількості воєнних конфліктів, які відбувалися на різних континентах та мали вплив на світову політику й економіку, а також на формування сучасної геополітики. Ці конфлікти виникли з різних причин: до них можна віднести і розпад колоніальних імперій, і політичні суперечки, і релігійні конфлікти, і національні рухи за незалежність, і територіальні претензії, – особливо на територіях, де є вугільні басейни, поклади нафти і газу, та багато інших. Багато країн постраждали від війни, що призвело до великої кількості жертв і руйнувань. Одним з найвідоміших збройних конфліктів після Другої світової війни була "Холодна війна" між США та Радянським Союзом. Цей конфлікт тривав понад 40 років і привів до гонки озброєнь і боротьби за вплив у різних країнах світу. Крім того, були збройні конфлікти в Азії, Африці й Латинській Америці: війни у В'єтнамі, Кореї, Афганістані, апартеїд у Південній Африці, громадянські війни в Колумбії, Нікарагуа. Незважаючи на те, що кількість цих воєнних конфліктів зменшилася за останні роки, вони все ще є серйозною загрозою для системи міжнародної безпеки. В 1990-х роках, після падіння СРСР, ПВК отримали ще більше поширення на глобальному рівні. Конфлікти, такі як війна в Перській затоці (1990-1991), Балканські війни, війна в Іраку, а також приватні військові послуги в Африці й Латинській Америці, стали свідченням важливості ПВК у сучасних збройних конфліктах. Одним із найбільш відомих прикладів сучасного використання ПВК є приватна військова компанія "Вагнер", яка бере участь у різних конфліктах, зокрема в Україні, Сирії, Африці.

У сучасних глобалізаційних та геополітичних процесах ПВК не тільки активно працюють у збройних конфліктах, але й забезпечують безпеку підприємств, особливо в районах, де існують високі ризики для персоналу, наприклад, на нафтових платформах або в регіонах з нестабільною політичною ситуацією. З розвитком ПВК виникає чимало правових і етичних проблем, зокрема питання відповідальності за порушення міжнародних норм, військових злочинів та прав людини. Невизначений юридичний статус ПВК створює правовий вакуум і ускладнює їх регулювання, що є предметом обговорення на міжнародному рівні.

В сучасних умовах у галузі видобувної промисловості ПВК надають консультаційні послуги щодо забезпечення безпеки, проєктування систем охорони, аналізу ризиків і вразливості. Також хочемо зазначити про застосування сучасних ПВК на родовищах у Сполучених Штатах Америки при виконанні різноманітних функцій задля забезпечення безпеки, включаючи фізичну охорону відповідного периметру, безпеку персоналу, моніторинг систем відеоспостереження, кібербезпеку та інше.

В сучасних геополітичних процесах ПВК стали нині вагомим і ефективним інструментом впливу на міжнародні відносини [2, с. 231] шляхом їх застосування у воєнних конфліктах, спрямованих на зміни у регіональних і світових процесах, геополітичній ситуації у світі. Найбільш впливовими учасниками на міжнародному ринку ПВК на сьогодні є Велика Британія, Ізраїль, США та Франція [3, с. 142].

У зв'язку із загостренням військових конфліктів, що тривають, і міждержавних збройних протистоянь з'являється новий вид війни, в якій безпосередньо беруть участь приватні військові компанії. ПВК – це комерційні підприємства, які пропонують спеціалізовані послуги, пов'язані з охороною, захистом, обороною будь-кого і будь-чого, з участю у військових конфліктах, бойових діях,

а також зі збором розвідувальної інформації, стратегічним плануванням, логістикою, інструктажем і консультуванням [1, с. 192].

Вважаємо за необхідне зазначити, що на протязі останніх років спостерігається активне застосування ПВК у воєнних конфліктах за участю Російської Федерації (далі – РФ), хоча їх діяльність не передбачена діючим законодавством і є протиправною, що можна побачити на прикладі застосування ПВК “Вагнер”. ПВК “Вагнер” – це приватне військове формування, яке використовується задля проведення неофіційних прихованих військових операцій за межами РФ. Варто зазначити, що діяльність приватних військових компаній часто поєднується з контррозвідувальними заходами, проте інформація для доступу та перевірки цих фактів майже відсутня або є засекреченою спецслужбами та урядом РФ, оскільки ці компанії зазвичай діють конфіденційно та незаконно. В сучасних умовах на території РФ почали створювати власні ПВК – газовидобувні і нафтові компанії “Газпром” та “Лукойл” [4].

На сьогодні попит на послуги ПВК у сучасних воєнних конфліктах стрімко зростає, що створює загрозу та особливу занепокоєність у міжнародному середовищі. За значних прогалин міжнародної системи юридичних норм немає чіткої визначеності правового положення та регулювання ПВК у зв'язку зі своєю специфічною функціональністю. Це значно ускладнює відмежування діяльності їх персоналу від найманства, порушуючи принципи міжнародного права, такі як політична незалежність, суверенність, територіальна цілісність держав, водночас створюючи загрозу континентального та світового масштабу. Тому питання кваліфікації найманства в умовах воєнних конфліктів, як негативного соціального явища, є надзвичайно актуальним та зумовлює необхідність правового регулювання діяльності ПВК в умовах воєнних конфліктів як на національному, так і міжнародному рівнях, розробці та впровадженні правових механізмів міжнародного гуманітарного права, міжнародних конвенцій задля контролю і нагляду за діяльністю ПВК, спрямованих на забезпечення захисту прав людини. Так, у 2008 році Швейцарією та низкою країн був прийнятий Документ Монтре “Про відповідні міжнародно-правові зобов'язання й передові практичні методи держав щодо діяльності приватних військових і охоронних фірм під час збройних конфліктів”, який регулює відповідні міжнародно-правові обов'язки й передові практичні методи держав, що стосуються функціонування та застосування ПВК у період збройного конфлікту, а також Міжнародний кодекс, в якому значну увагу приділено використанню послуг подібних військових формувань саме в умовах воєнних конфліктів [3].

Воєнний конфлікт на сході України, розпочатий у 2014 році, за своїм географічним масштабом мав локальний характер, та деякі вітчизняні політики називали цей конфлікт гібридною війною РФ проти України, в якій ПВК “Вагнер” використовується як основний елемент цієї війни і яка брала участь в анексії Криму, а пізніше у бойових діях у Донецькій і Луганській областях. За інформацією з різних інтернет-джерел, ПВК “Вагнер” створена в 2013 році у РФ та є незаконним збройним формуванням. На наш погляд, дану приватну військову компанію можна назвати класичною моделлю найманців, армією засуджених осіб за тяжкі кримінальні злочини, завербованих у колоніях й інших місцях позбавлення волі.

В умовах збройного конфлікту, триваючого на території України, ще в 2014 році значну частину військового потенціалу агресора у цій війні складали підрозділи ПВК (у тому числі ПВК “Вагнер”), діяльність яких є прикладом сучасного найманства та направлена на повалення уряду й конституційного ладу. На підставі вищезазначеного, дії персоналу та керівництва ПВК “Вагнер” можна віднести до злочинних і кваліфікувати за статтею 447 Кримінального кодексу України, а саме: “Вербування, фінансування, матеріальне забезпечення, навчання найманців з метою використання у збройних конфліктах, воєнних або насильницьких діях, спрямованих на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, перешкоджання діяльності органів державної влади чи порушення територіальної цілісності, а також використання найманців у збройних конфліктах, воєнних або насильницьких діях” [5]. Разом із тим, діяльність ПВК “Вагнер” та інших незаконних військових формувань найманців, які беруть участь у збройній агресії проти України, нерозривно пов'язана із вчиненням низки інших злочинів: незаконним перетинанням державного кордону України, порушенням законів та звичаїв війни тощо.

Так, у 2016 році член Робочої групи Організації Об'єднаних Націй з питань використання найманців Ольга Патриція Аріас Барріга відзначила участь щонайменше 176 іноземних найманців на боці самоназваних терористичних квазідержавних утворень “ЛНР” і “ДНР” з таких країн, як РФ, Сербія, Білорусь, Франція, Італія тощо [6].

Наразі правоохоронними органами України було направлено до суду обвинувальні акти за частиною третьою статті 258 Кримінального кодексу України щодо скоєння терористичного акту найманцями проти замовників за збиття в районі Луганського аеропорту військово-транспортного літака ІЛ-76 Повітряних сил Збройних сил України [5]. Вбачається, що у випадку доведення факту

щодо діяльності нелегітимної ПВК "Вагнер" з метою ведення агресивних воєнних дій на території України можливо буде розглянути питання щодо кваліфікації такої діяльності за статтею 437 Кримінального кодексу України – планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни. Утім вирішення даного питання, на наш погляд, можливе лише у площині міжнародного публічного права [3].

За інформацією Служби безпеки України припускається, що ПВК "Вагнер" є структурним підрозділом сил спеціальних операцій РФ і лише маскується під ПВК, виконуючи завдання Федеральної служби безпеки та Генерального штабу збройних сил РФ, та складається переважно із засуджених осіб.

За даними американської розвідки, озвученими наприкінці 2022 року, 80 % особового складу завербовано з російських колоній та інших місць позбавлення волі, решта – 20 % ПВК укомплектована особами, яких схилили за значну винагороду на контрактній основі, тобто це 100 % наймані вбивці, які виконують загалом роль загороджувальних загонів та інші спеціальні завдання, які потребують підготовки висококваліфікованих військових фахівців. Особливості при формуванні механізму підбору кадрового потенціалу ПВК "Вагнер", а також його реалізація в умовах воєнного конфлікту в Україні полягають у тому, що предметом домовленостей з ПВК і основною умовою при вербуванні рекрута є піврічний контракт, на основі якого він буде воювати, а після закінчення контракту матиме повне амністування та відповідну фінансову винагороду [7].

За оперативною інформацією військової розвідки структура ПВК "Вагнер" складається з двох основних блоків: перший блок складається з 40 % ПВК – це підрозділи вогневої підтримки, до якого входять гелікоптери, літаки, танки, БМП, артилерія всіх калібрів, реактивні системи залпового вогню, смерчі, урагани, гради, безпілотники, власна система ППО, включаючи Буки, зенітно-ракетні комплекси С-300, підрозділи радіоелектронної боротьби, розвідки та інше, тобто практично все, що застосовують сучасні армії. Другий блок структури ПВК – це приблизно 60 % військового тимчасового формування, що блокує та знищує бойові вузли опору, вогневі споруди противника при їх штурмі.

Значна кількість оперативних повідомлень свідчать про те, що основна навчальна база та пункт вербування ПВК "Вагнер", яка використовується задля підготовки найманців проти війни з Україною, розташована в селі Молькін, що знаходиться у складі муніципальної одиниці Краснодарського краю РФ, на захід від хутора знаходиться військовий полігон "Молькіно".

Після відкритого воєнного нападу РФ на Україну у російських колоніях, інших місцях позбавлення волі особисто Євген Пригожин проводив заходи задля вербування засуджених осіб до ПВК "Вагнер" та їх участі у збройній агресії проти України. Він загинув у результаті авіакатастрофи у Тверській області Російської Федерації 23 серпня 2023 року. Пригожин був одним з керівників та засновників ПВК "Вагнер" і особисто зазначав про те, що ПВК "Вагнер" завербував більше 50 тисяч ув'язнених осіб.

Керівництво ПВК "Вагнер" створило ефективний механізм формування кадрового потенціалу, реалізовує його у воєнних та інших спеціальних операціях, що полягають у зборі розвідувальної інформації, влаштуванні будь-яких провокацій, використанні різних методів: фізичного впливу, погрози життю і здоров'ю, інших видів тортур, морально-психологічного тиску, провокацій та шантажу, обіцянки грошової винагороди, інформаційно-психологічної агресії в соціальних мережах та інше [8].

Полонені найманці ПВК "Вагнер" під час допитів повідомляють українським військовослужбовцям про те, що одним з основних методів вербування осіб, які перебувають у місцях позбавлення волі, до лав ПВК є добре підготовлений виступ з професійно відпрацьованими ораторськими елементами у формі публічної агітації керівництва та осіб з відбору персоналу ПВК "Вагнер". Після агітаційного виступу представниками ПВК "Вагнер" засудженим особам дається короткий проміжок часу (приблизно 5-10 хвилин) на прийняття рішення. На початку наступного етапу рекрутери проводять більш ретельні співбесіди, під час яких задають додаткові питання, спрямовані на визначення фізичних можливостей психологічної стійкості кандидатів віку від 30 до 45 років, в окремих випадках застосовують поліграф. Відбір не проходять ті, хто має надто високі етичні стандарти або приховані мотиви [7].

В офіційних джерелах зазначається, що полонені найманці ПВК "Вагнер" на допитах давали свідчення про те, що ідеальними кандидатами у найманці є особи, які мають міцну фізичну витривалість, неодноразово скоювали тяжкі кримінальні злочини, у тому числі вбивства, особи, які в минулому мали конфлікти з правоохоронними органами, завдаючи їх представникам значні тілесні ушкодження, – що є дуже бажаним, як актуалізовував у своїх публічних агітаціях особисто Євген Пригожин. Після відбору бажаних брати участь у війні проти України відбувається їх перерозподіл до військових таборів щодо проходження відповідної підготовки.

Як неодноразово повідомляла Служба безпеки України, рекрутери ПВК "Вагнер" в умовах воєнного конфлікту в Україні почали вербувати навіть жінок. Перший набір з Краснодарського краю був сформований і направлений на фронт в Україну ще в грудні 2022 року, та про подальшу його долю поки невідомо [9]. За свідченнями затриманих осіб на території України, які співпрацювали з ПВК "Вагнер" проти сил оборони України, встановлено, що рекрутери пропонують найманцям від 2000 до 4000 доларів США на місяць, в залежності від різновиду спеціальних операцій та завдань. Розрахунок відбувається переважно в готівковій формі, знаходиться поза будь-якою фінансовою звітністю. Додатково зазначається, що умови контракту дуже жорсткі, якщо не виконується хоча б один із пунктів домовленостей найманцем і заборон у період дії контракту, а саме: вживання алкоголю, наркотиків, мародерство, будь-які статеві відносини, дезертирство, добровільна здача в полон, а також невиконання наказу, то особа, що вчинила дане порушення, одразу підлягає розстрілу або страті, яку демонстраційно практикують "вагнерівці" за допомогою кувалди. Зазвичай кара відбувається публічно, має показовий характер, як зазначають полонені найманці ПВК "Вагнер".

Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну, перші процеси вербовки до ПВК "Вагнер" у колоніях та інших місцях позбавлення волі РФ почались у 2022 році в липні, та згодом відбулись вже більш масові у вересні та жовтні цього року, в результаті чого було звільнено приблизно 21-23 тисячі засуджених осіб. Загалом з початку повномасштабного вторгнення РФ до України у лютому 2022 року понад 40 тисяч російських в'язнів було завербовано задля участі в цій війні [7]. Як повідомив координатор стратегічних комунікацій Ради національної безпеки США Джон Кірбі про те, що керівництво ПВК "Вагнер" щомісячно витрачає близько 100 млн. доларів США на місяць задля фінансування, вербування та утримання компанії [10].

За оприлюдненою інформацією Міністерства оборони Великої Британії й американської розвідки, чисельність найманців ПВК "Вагнер" станом на грудень 2022 року становила понад 50 тисяч осіб. З початку повномасштабного воєнного вторгнення в Україну найчастіше "вагнерівців" помічають на Донеччині в боях за Бахмут, на Харківщині та Луганщині, в боях за Сєверодонецьк, Рубіжне, Лисичанськ, Попасну [11]. Загальні втрати найманців ПВК "Вагнер" в умовах війни на сьогодні невідомі (інформація опрацьовується), але за офіційними даними вони становлять понад 30 тисяч осіб, більшість з них загинули в боях у середині грудня 2022 року. На сьогодні ми бачимо, що керівництво "вагнерівців" продовжує так звані "м'ясні штурми" без урахування втрат в офіційній статистиці своїх новобранців – в'язнів без попереднього навчання і належної підготовки.

Управління з контролю за іноземними активами Міністерства фінансів США 26 січня 2023 року оголосило ПВК "Вагнер" транснаціональною злочинною організацією, а також наклало санкції проти пов'язаних із нею фізичних та юридичних осіб. Рішення обґрунтовується тим, що найманці ПВК "Вагнер" причетні до особливо жорстокої злочинної діяльності, воєнних злочинів, масових страт, зґвалтувань, викрадень дітей та фізичного насильства як в Україні, так і в інших країнах, де вони діють [12].

На підставі скоєних злочинів ПВК "Вагнер" у війні проти України 6 лютого 2023 року Верховна Рада України прийняла постанову від 06.02.2023 № 8397 "Про визнання російської злочинної організації, відомої під назвою "приватна військова компанія Вагнер" або "Група Вагнер", міжнародною злочинною організацією та засудження діяльності її учасників" [13].

Висновки. Підсумовуючи результати нашого кримінологічного дослідження світового досвіду розвитку приватних військових компаній у контексті глобалізаційних процесів, аналізу їх впливу на міжнародні відносини, безпеку та правову регуляцію, а також виявлення ключових тенденцій і викликів, що виникають у результаті їх діяльності в умовах сучасних геополітичних змін, доцільно зробити наступні висновки:

1. Діяльність російських ПВК, таких як "Антитерористична група", "Слов'янський корпус", "Moran Security Group", "Редут" (також відома, як ПВК "Щит"), "Російські системи безпеки", "Вагнер", "Є.Н.О.Т", "Патріот", "МАР" та інші альтернативні ПВК, що з часом замінять ПВК "Вагнер", перебувають у сліпій зоні російської юрисдикції та міжнародного права.

2. Влада РФ завжди може використовувати їх у воєнних й інших "прихованих" операціях, порушуючи міжнародне законодавство одночасно із загальною офіційною позицією про те, що їх уряд не має жодного стосунку до непідконтрольних йому ПВК, які беруть участь у бойових діях на території України й інших країнах, таких як Сирія, Південний Судан, Лівія, Центральноафриканська Республіка. Водночас, керівництво РФ відкрито нагороджує найманців ПВК державними бойовими нагородами за участь у воєнних конфліктах.

3. Під час збройного конфлікту в Україні керівництво ПВК "Вагнер" створило потужну політичну платформу на території РФ. Ця платформа значно впливає на бізнесові та політичні процеси в РФ і за її межами. Водночас, існує конфлікт керівництва ПВК "Вагнер" та Міністерством оборони РФ через невдачі у веденні бойових дій збройних сил РФ проти України. З жовтня 2023 року ПВК "Вагнер" підпорядкована Росгвардії.

4. У сучасних воєнних конфліктах та нових типах війни використання ПВК стає потужним фактором для їхнього розвитку та вдосконалення. Наше кримінологічне дослідження підтверджує те, що агресори використовують сліпі зони міжнародного законодавства, застосовуючи ПВК у незаконних "прихованих" операціях та інших воєнних конфліктах, включаючи напади на мирне населення. Сучасні проблеми міжнародного права, що стосуються регулювання діяльності й застосування приватних військ в умовах воєнних конфліктів, надають можливість агресору спотворювати відповідний світовий порядок, порушуючи суверенітет і територіальну цілісність держав, уникаючи відповідальності за міжнародні злочини проти миру й безпеки людства і в найкоротший термін повинні бути врегульовані та вирішені світовою спільнотою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кохан Г.Л. Правові питання діяльності приватних військових компаній: Міжнародний аспект. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2020. Том 31 (70), № 2. С. 191-192. DOI: <https://doi.org/10.32838/2707-0581/2020.2-3/31>.
2. Семенюк В.В. Застосування приватних військових компаній для забезпечення національних інтересів і безпеки держави. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. Том 31 (70), № 2. С. 30-31. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2020.2/38>.
3. Юртаєва К.В. Кваліфікація найманства: національний та міжнародно-правовий аспект. *Forum Prava*. 2018. № 3. С. 141-148. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1412011>.
4. Яхно О.М. Мода на приватні військові компанії. Що відбувається у Росії. *Главком*: веб-сайт. URL: <https://glavcom.ua/columns/yakno/moda-na-privatnivijskovikompaniji-shcho-vyidbuvajetsja-u-rosiji-931187.html> (дата звернення: 26.02.2025).
5. СБУ оголосила підозру росіянину з компанії "Вагнера". Він командував під Дебальцевим. *NTA*: веб-сайт. URL: <https://www.nta.ua/public/index.php/sbu-ogolosyla-pidozru-rosiyanynu-z-kompaniyi-vagnera-vin-komanduvav-pid-debaltsevim> (дата звернення: 26.02.2025).
6. Preliminary findings by the UN Working Group on the use mercenaries on his Mission to Ukraine. *United Nations Human Rights*: website. URL: <https://www.ohchr.org/en/statements/2016/03/preliminary-findings-un-working-group-use-mercenaries-his-mission-ukraine?LangID=E&NewsID=18492> (дата звернення: 26.02.2025).
7. Forbes Ukraine's Post. *Forbes*: веб-сайт. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/vagnerivtsi-tisyachami-pomirayut-v-ukraini-ale-ikh-stae-vse-bilshe-yak-vlashtovana-naybilsha-armiya-zlochintiv-anatomiya-pvk-vagner-vid-fobes-27012023-11364> (дата звернення: 26.02.2025).
8. Як діяти, якщо вас вербують. *Служба безпеки України*: веб-сайт. URL: <https://ssu.gov.ua/yak-diiaty-yakshcho-vas-verbuiut> (дата звернення: 26.02.2025).
9. У російських в'язницях почали вербувати жінок у ПВК "Вагнера". *TCH*: веб-сайт. URL: <https://tsn.ua/ato/u-rosiyskih-v-yaznitsyah-pochali-verbuvati-zhinok-u-pvk-vagnera-2243605.html> (дата звернення: 26.02.2025).
10. Ліга. Новини. ПВК Вагнер витрачає понад \$ 100 млн на місяць на операції свої груп в Україні – Білий дім. *LIGA.net*: веб-сайт. URL: <https://news.liga.net/ua/politics/news/chvk-vagnera-tratit-bolee-100-mln-v-mesyats-na-operatsii-svoih-grupp-v-ukraine-belyy-dom> (дата звернення: 26.02.2025).
11. 9000 "вагнерівців" загинули у боях в Україні – Білий дім. *Голос Америки*: веб-сайт. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/devjat-tysjach-vegnerivciv-zahynuly-u-vijni-v-ukraini/6967970.html> (дата звернення: 26.02.2025).
12. США визнали ПВК "Вагнера" транснаціональною злочинною організацією. *Європейська правда*: веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/01/26/7154950/> (дата звернення: 26.02.2025).
13. Про визнання російської злочинної організації, відомої під назвою "приватна військова компанія Вагнера" або "Група Вагнера", міжнародною злочинною організацією та засудження діяльності її учасників: постанова Верховної Ради України від 06.02.2023 № 2903-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2903-IX#Text> (дата звернення: 26.02.2025).